

Odpovědnost státu za újmu

Při posuzování přiměřenosti délky řízení je nutno vzít v úvahu právo účastníka, aby jeho věc byla projednána a rozhodnuta v přiměřené době a zároveň obecný požadavek, aby v řízení bylo postupováno v souladu s právními předpisy a byla zajištěna spravedlivá ochrana práv účastníka. Je třeba přihlížet ke konkrétním okolnostem individuálního případu. Pro potřeby kompenzačního řízení (tedy i stanovení výše zadostiučinění) je nutno zohlednit i nečinnost soudu, předcházející relevantní části řízení, jež se stala příčinou pozdějších komplikací při provádění dokazování, zvláště jsou-li tyto komplikace hodnoceny v rámci kritéria složitosti řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 30 Cdo 2368/2020-330 ze dne 24.2.2021)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně TONASO Holding a. s., se sídlem v P., zastoupené JUDr. A.B., advokátem, se sídlem v P., proti žalované České republice – Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem v P., jednajícím Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem v P., o zaplacení 731 481 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 12 C 253/2016, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 5. 2. 2020, č. j. 72 Co 381/2019-304, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 5. 2. 2020, č. j. 72 Co 381/2019-304, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 30. 11. 2018, č. j. 12 C 253/2016-230, se ve výrocích I, o věci samé, v rozsahu, v němž byla zamítnuta žaloba o náhradu nemajetkové újmy, jakož i ve výrocích o náhradě nákladů řízení před těmito soudy, zrušují a věc se v uvedeném rozsahu vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení. Ve zbývajícím rozsahu se dovolání odmítá.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně (dále též „dovolatelka“) se původně domáhala zaplacení částky ve výši 650 000 Kč jakožto náhrady nemajetkové újmy a částky ve výši 239 014 Kč jakožto náhrady škody spočívající v zaplacených úrocích z prodlení, a to vše z důvodu nesprávného úředního postupu, jenž měl spočívat v nepřiměřené délce řízení vedeného u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 20 Cm 793/94.

2. Ve věci nároku na náhradu nemajetkové újmy byla žalobkyni dne 29. 9. 2017 žalovanou uhrazena částka 157 533 Kč. Žalobkyně vzala svou žalobu co do této částky zpět a Obvodní soud pro Prahu 2 usnesením ze dne 2. 7. 2018 v uvedeném rozsahu řízení zastavil.

3. Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 30. 11. 2018, č. j. 12 C 253/2016-230, žalobu, jíž se žalobkyně domáhala zaplacení částky 731 481 Kč, zamítl (výrok I), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II).

4. Soud prvního stupně vyšel ze skutkového zjištění, že původní řízení vedené pod sp. zn. 20 Cm 793/94 bylo zahájeno dnem 29. 12. 1994, kdy byla Krajskému soudu v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) doručena žaloba Lesů České republiky s. p. (dále jen „Lesy ČR“) proti nynější žalobkyni v právním postavení žalované (resp. proti její právní předchůdkyni TONASO a. s.) na zaplacení částky 777 060 Kč s příslušenstvím, jako náhrady škody vzniklé v roce 1991 vlivem emisí na

lesní ekosystémy. Přílohou žaloby byla výzva Lesů ČR ze dne 6. 10. 1994 k zaplacení požadované částky do 31. 12. 1994 adresovaná právní předchůdkyni nynější žalobkyně.

5. Teprve výzvou ze dne 6. 2. 2004 byl tehdejší žalobce (Lesy ČR) vyzván k zaplacení soudního poplatku. Usnesením ze dne 19. 4. 2004, č. j. 20 Cm 793/94-12, krajský soud rozhodl o tom, že v řízení bude pokračováno na straně žalované se subjektem TONASO Holding s. r. o., neboť původní žalovaná společnost TONASO a. s. byla vymazána z obchodního rejstříku z důvodu převodu jejího jmění na společníka TONASO Holding s. r. o. (poté došlo rozhodnutím valné hromady společnosti TONASO Holding s. r. o. ze dne 13. 5. 2004 ke změně právní formy na TONASO Holding a. s.). Současně se zmíněným usnesením byla původní žalované TONASO Holding s. r. o. doručena dnem 22. 4. 2004 i žaloba. Poté bylo rozhodováno o věcné příslušnosti krajského soudu a v rámci odvolacího řízení i o procesním nástupnictví žalované. Postupem času bylo též rozhodováno o přerušení nalézacího řízení, jednání bylo odročováno, případně se nekonalo.

6. Přípisem doručeným krajskému soudu dne 3. 8. 2007 původní žalovaná oznámila, že s ohledem na dobu, která uplynula od škodní události, se jí nepodařilo nashromáždit potřebné podklady, přičemž jí poté byla krajským soudem prodloužena lhůta k doplnění důkazů.

7. Krajský soud nařídil usnesením ze dne 10. 9. 2007 provedení znaleckého posudku, ustanovený znalec Ing. P.A., CSc. však své ustanovení odmítl z důvodu zaneprázdněnosti. Znalec byl požádán o opětovné zvážení věci a podání zprávy o tom, zda může provést znalecký posudek v dílčí věci, následně dne 6. 11. 2007 znovu požádal o zproštění. Krajský soud požádal účastníky o součinnost při ustanovování osoby znalce ohledně problematiky vlivu emisí na lesní ekosystémy.

8. Krajský soud nařídil na den 1. 2. 2008 rok k přípravě jednání, jako předmět roku bylo stanoveno určení dalšího postupu v dokazování po doplnění důkazních návrhů Lesů ČR. Dne 11. 1. 2008 Lesy ČR navrhly vypracování znaleckého posudku znalcem Ing. J.Š. spolu s návrhy dotazů.

9. Přípisem ze dne 27. 2. 2008 se krajský soud dotázal jiného soudu, zda byly již řešeny dané otázky podstatné pro rozhodnutí ve věci v jiném řízení s ohledem na to, že se má jednat o prokazování škody vzniklé imisemi v roce 1991, což je v dané době složité prokázat.

10. Krajský soud usnesením ze dne 14. 5. 2008 rozhodl o zproštění dosud ustanoveného znalce a ustanovil znaleckým ústavem Ústav pro hospodářskou úpravu lesů (organizační složku státu), který odpověděl dne 4. 6. 2008 tak, že lze posoudit pouze část otázky. Krajský soud následně vyzval Lesy ČR k předložení „znaleckého posudku ... zpracovaného v jiném řízení“. Lesy ČR požadovaný znalecký posudek předložily dne 11. 6. 2008. Krajský soud se dne 16. 6. 2008 dotázal Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů a požádal jej o sdělení, zda do působnosti jeho znalecké činnosti spadá problematika otázek, zda v důsledku emisí SO₂ (oxidu siřičitého) vznikají na lesních porostech škody, případně jaký je „mechanismus“ vzniku škody, a dále, zda lze určit rozsah škod vzniklých za rok 1991 s tím, že zpracování znaleckého posudku již odmítli dva ustanovení znalci. Dotčený ústav reagoval na dotaz tak, že není schopen odpovědět část otázek soudu. Krajský soud se ohledně schopnosti vypracovat znalecký posudek dotázal i dalších znalců.

11. Krajský soud usnesením ze dne 6. 2. 2009 zprostil v minulosti ustanovený znalecký ústav, tj. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, a ustanovil nového znalce Ing. Jana Šimka k vypracování znaleckého posudku. Znalecký posudek byl krajskému soudu doručen spolu se zapůjčeným spisem dnem 14. 8. 2009.

12. Dne 13. 10. 2010 se konalo další jednání ve věci, během něhož byly prováděny důkazy listinami i výslechem svědků, následně byl vyhlášen rozsudek, kterým byla žalované TONASO Holding a. s. uložena povinnost zaplatit částku 250 000 Kč s příslušenstvím, a ve zbylé části byla žaloba

zamítnuta. Po podaném odvolání obou účastníků byl spis předložen Vrchnímu soudu v Praze, jehož rozsudek nabyl právní moci dnem 7. 5. 2011. Dne 1. 7. 2011 podala žalovaná (nynější žalobkyně) dovolání, které bylo Nejvyšším soudem zčásti odmítnuto, zčásti byl rozsudek Vrchního soudu v Praze zrušen a vrácen mu zpět k dalšímu řízení.

13. Usnesením ze dne 12. 12. 2013 Vrchní soud v Praze rozhodl tak, že rozsudek krajského soudu v zamítavém výroku zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení. V dalším řízení byl krajským soudem vyhlášen rozsudek, kterým byla žalované uložena povinnost zaplatit částku 273 708 Kč s příslušenstvím a uložena náhrada nákladů řízení. Opět bylo podáno odvolání k Vrchnímu soudu v Praze, který svým usnesením ze dne 27. 11. 2014 zrušil napadený rozsudek a věc vrátil zpět krajskému soudu. Ten opět rozhodl rozsudkem ze dne 8. 4. 2015 tak, že žalované byla uložena povinnost zaplatit částku 273 708 Kč s příslušenstvím (včetně úroků z prodlení od 1. 1. 1995) a také náhradu nákladů řízení. Opět bylo podáno odvolání k Vrchnímu soudu v Praze, který rozsudkem ze dne 26. 10. 2015 (jež nabyl právní moci dnem 18. 12. 2015) napadený rozsudek krajského soudu ze dne 8. 4. 2015 částečně potvrdil a částečně zamítl žalobu, čímž bylo řízení skončeno.

14. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že původní řízení bylo formálně zahájeno dnem 29. 12. 1994 a ukončeno dne 18. 12. 2015. Rozhodné období začalo pro žalobkyni běžet dnem 22. 4. 2004, kdy se dozvěděla o zahájení původního řízení. Celková délka původního řízení, resp. rozhodného období ve vztahu k posuzované nemajetkové újmě žalobkyně, tedy činila cca 11 let a 8 měsíců.

15. Soud prvního stupně hodnotil kritéria vyplývající z § 31a odst. 3 zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „OdpŠk“). Konstatoval, že řízení probíhalo na třech stupních soudní soustavy, kdy krajský soud rozhodoval ve věci samé třikrát, Vrchní soud v Praze čtyřikrát a Nejvyšší soud jednou. V dané souvislosti již samo vedení řízení u několika stupňů soudní soustavy muselo mít nutně za následek prodloužení délky původního řízení. Uzavřel, že ačkoli sice nelze klást k tíži účastníkům řízení, že využívají svých procesních práv daných jim vnitrostátním právním řádem, na druhou stranu ani nelze přičítat k tíži státu prodloužení délky řízení v důsledku nutnosti reagovat na návrhy či podání účastníků řízení.

16. Po skutkové i hmotněprávní stránce byla věc dle soudu prvního stupně extrémně složitá, neboť se jednalo o posouzení nároku na náhradu škody (a její případné výše) vzniklé emisemi (což je dle něj samo o sobě velmi složitá a nikoli notoricky řešená problematika), nadto v původním řízení bylo zjišťování skutkového stavu ztíženo uplynutím mnoha let od toho, kdy k tvrzenému porušení povinností mělo dojít. O složitosti ostatně svědčí i to, že bylo komplikované najít znalce, který by byl schopen posoudit danou problematiku. Soud prvního stupně věc hodnotil jako složitější i po stránce procesní, neboť v průběhu původního řízení byla vydána celá řada procesních rozhodnutí (např. rozhodování ve věci procesního nástupnictví nynější žalobkyně a o jejím odvolání, několik odročení jednání k žádosti stran i rozhodování o návrhu na přerušování řízení, částečně bylo řízení zastaveno ke zpětvzetí žaloby, byly činěny opakované výzvy soudů k vyjádření se, konalo se několik ústních jednání a příprava jednání, výzvy k zaplacení soudních poplatků, ustanovování znalců a rozhodování o znalečném, rozhodování o odvolání proti odměně pro znalce a činěna řada jiných úkonů, např. opakované předávání spisu odvolacímu a dovolacímu soudu, zasílání vzájemných podání účastníků, komunikace ohledně dané věci s Ministerstvem zemědělství a dalším soudem, za situace, kdy oslovení znalci či znalecké ústavy odmítali zpracování posudku dle požadavků krajského soudu, který se snažil najít znalce, který by byl schopen či ochoten zpracovat znalecký posudek ohledně rozsahu škod.

17. Dále soud prvního stupně konstatoval, že žalobkyně se na celkové délce původního řízení ve smyslu nečinnosti či obstrukcí nepodílela a pokud jde o význam řízení, ten měl za standardní

vzhledem k jeho předmětu, neboť se jednalo o majetkový spor, u něhož se nepresumuje zvýšený význam.

18. Ohledně kritéria postupu orgánu veřejné moci soud prvního stupně konstatoval, že řízení bylo zatíženo několika průtahy, a to zejména průtahem v délce cca 9,5 roku, kdy první úkon po podání žaloby (podána dne 29. 12. 1994) byl učiněn až dne 6. 2. 2004, kdy byl původní žalobce (Lesy ČR) vyzván k zaplacení soudního poplatku. Nicméně soud prvního stupně zmíněný průtah nehodnotil, neboť nastal před počátkem období rozhodného pro vznik nemajetkové újmy na straně nynější žalobkyně. Dále zaznamenal průtah v období od 16. 6. 2004 (kdy byl spis předložen Vrchnímu soudu v Praze k rozhodnutí o odvolání) do 7. 2. 2005 (kdy Vrchní soud v Praze rozhodl o odvolání), tj. průtah cca 8 měsíců, který měl za tolerovatelný pro jeho ojedinělost. Neshledal ani průtahy v rámci dovolacího řízení. Uzavřel, že mimo shora uvedená období byly úkony soudů v původním řízení činěny střídavě obratem či v přiměřených lhůtách a procesní postup byl relativně plynulý.

19. Soud prvního stupně vzal do úvahy všechna shora uvedená kritéria jednotlivě i v jejich souhrnu, a dospěl k závěru, že původní řízení (v rozhodném období) bylo zatíženo jedním ojedinělým průtahem, přičemž postup soudů nebyl shledán jako nekoncentrovaný. Přesto byla celková délka původního řízení nepřiměřeně dlouhá s ohledem na okolnosti dané věci. Uzavřel, že došlo k porušení práva žalobkyně na projednání věci v přiměřené lhůtě a v jeho důsledku vznikla žalobkyni nemajetková újma.

20. Soud prvního stupně na základě kritérií stanovených § 31a odst. 3 OdpŠk, na jejichž posouzení odkázal, shledal přiměřeným odškodnit nemajetkovou újmu žalobkyně vzniklou porušením jejího práva na projednání věci v přiměřené lhůtě částkou 85 332 Kč. Při stanovení dané částky soud vycházel ze sazby 16 000 Kč za první dva roky řízení a 16 000 Kč za každý další rok řízení a z částky 10 664 Kč za jednotlivé zbývající měsíce řízení (tj. 8x1 333 Kč). Vypočtenou základní částku ve výši 170 664 Kč ponížil o 20 %, což mělo odpovídat tomu, že se na rozhodování v původním řízení podílely soudy na třech stupních soudní soustavy, a dále ji ponížil o 30 % z důvodu celkové (tj. procesní, hmotněprávní i skutkové) složitosti věci. Soud prvního stupně neshledal žádná další kritéria způsobilá uvedenou částku zvýšit či naopak ponížít. Ve výsledku tedy modifikoval základní částku jejím celkovým ponížením o 50 %, tj. na výslednou částku 85 332 Kč.

21. Ohledně nároku na náhradu škody soud prvního stupně dospěl k závěru, že není po právu, a to z důvodu absence příčinné souvislosti mezi tvrzeným porušením povinností na straně žalované (resp. státu) a tvrzenou škodou. S odkazem na usnesení Nejvyššího soudu (sp. zn. 28 Cdo 3281/2011, sp. zn. 30 Cdo 1814/2016) dovedl, že příčinu vzniku této škody nutno spatřovat již ve skutečnosti, že ze strany žalobkyně nedošlo k řádnému a včasnému splnění dluhu, nikoliv v nesprávném úředním postupu soudu. Na shora uvedeném závěru nemohlo ničeho změnit ani tvrzení žalobkyně, že o požadavku Lesů ČR na náhradu škody nevěděla do okamžiku, kdy jí byla doručena žaloba. Z provedeného dokazování totiž vyplynulo, že přílohou žaloby byla žádost Lesy ČR adresovaná právní předchůdkyni žalobkyně (TONASO a. s.) ze dne 6. 10. 1994, v níž byla učiněna výzva k zaplacení požadované škody do 31. 12. 1994. Rovněž krajský soud na základě provedeného dokazování (v původním řízení) dospěl k závěru, že nynější žalobkyně (resp. její právní předchůdkyně) byla v prodlení s plněním a tudíž jí (na podkladě shora uvedené výzvy) uložil povinnost zaplatit úroky z prodlení od 1. 1. 1995. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že nebyla splněna jedna ze tří kumulativních podmínek pro vznik odpovědnosti státu za škodu, tj. příčinná souvislost. Z toho důvodu se již pro nadbytečnost nezabýval ostatními podmínkami odpovědnosti státu za škodu.

22. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) k odvolání žalobkyně napadeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé potvrdil (výrok I), ve výroku o nákladech řízení rozsudek soudu prvního stupně změnil jen tak, že výše těchto nákladů činí 2 700 Kč, jinak jej v tomto výroku potvrdil (výrok II), a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalované náhradu nákladů

odvolacího řízení (výrok III).

23. Odvolací soud ve věci nároku na náhradu nemajetkové újmy (až na níže uvedenou výjimku) souhlasil se závěry soudu prvního stupně a odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu, zejména pak na jeho stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, Cpnj 206/2010, uveřejněné pod číslem 58/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též „stanovisko“). Měl za správné jeho posouzení rozhodného období, vycházející z relevantní judikatury Nejvyššího soudu, podle které žalobkyni nemohla vznikat újma nemajetkové povahy pramenící z nejistoty ohledně výsledku řízení v době, kdy si nebyla vědoma toho, že nějaké řízení, jehož je účastnicí, probíhá. Výše peněžitého zadostiučinění je dle zmíněné judikatury poskytována v rozmezí od 15 000 Kč do 20 000 Kč za každý rok trvání řízení s tím, že za první dva roky řízení náleží zadostiučinění ve výši jedné poloviny těchto částek. Pokud soud prvního stupně určil základní částku tohoto odškodnění ve výši 16 000 Kč za rok, nejenže z tohoto rozmezí nevybočil, ale nadto mírným navýšením jeho spodní hranice odpovídající měrou zohlednil extrémní délku posuzovaného řízení, která přesahovala 11 let. Oproti tomu však přisvědčil námitce žalobkyně (s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3952/2014), že smysl krácení základní částky o jednu polovinu za první dva roky řízení spočívá v tom, že dva roky řízení lze považovat za dobu, po kterou soudní řízení může obvykle trvat, a že uvedené krácení není navázáno na osobu poškozeného či účastníka řízení, ale na řízení samotné. Odvolací soud uzavřel, že poskytované finanční zadostiučinění tedy nemělo být za první dva roky řízení kráceno na jednu polovinu (jak to učinil soud prvního stupně), neboť v době, kdy se žalobkyně o probíhající řízení dozvěděla, již toto řízení probíhalo více než 9 let. Odvolací soud tedy přičítel k výši již dříve určené základní částky 16 000 Kč, tj. stanovil výslednou základní částku zadostiučinění ve výši 186 664 Kč.

24. Dále souhlasil s hodnocením všech kritérií dle § 31a odst. 3 OdpŠk, která soud prvního stupně nejenže provedl, ale též současně přezkoumatelně uvedl, z jakých důvodů a jakým způsobem snížil základní částku zadostiučinění v součtu o 50 %. Po započítání jím změněné základní částky zadostiučinění (tj. 186 664 Kč) a procentuálním snížením této výše o 50 % (s jehož rozsahem se ztotožnil) dospěl k výsledné částce finančního zadostiučinění ve výši 93 332 Kč. Vzhledem k tomu, že žalobkyni již bylo žalovanou dobrovolně poskytnuto plnění ve výši 157 533 Kč, bylo namístě i po této korekci její požadavek na zaplacení náhrady nemajetkové újmy v žalované výši zamítnout.

25. Také při posouzení nároku na náhradu škody soud prvního stupně nepochybil, když při svém rozhodování dospěl k závěru, že žalobkynin nárok není dán z důvodu absence příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem žalované a vznikem tvrzené škody. Správně dospěl k závěru, že příčinu vzniku škody spočívající v placení úroků z prodlení z přisouzené částky v původním řízení je třeba spatřovat již ve skutečnosti, že ze strany žalobkyně nedošlo k řádnému a včasnému splnění dluhu, nikoli v tom, že dotčené řízení bylo nepřiměřeně dlouhé. Odvolací soud nepřisvědčil námitce žalobkyně, že o požadavku na náhradu škody projednávanou v původním řízení nevěděla do okamžiku, kdy jí byla doručena žaloba, neboť měl za prokázané, že jí (resp. její právní předchůdkyni) byla před zahájením posuzovaného řízení doručena výzva Lesů ČR k zaplacení částky, jež byla předmětem původního řízení. Věděla tedy o požadavku Lesů ČR na náhradu škody ještě před zahájením původního řízení.

II. Dovolání a vyjádření k němu

26. Rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu napadla žalobkyně dovoláním.

27. Dovolatelka má za to, že při řešení otázky

a) „zda je povinností soudu při stanovení výše zadostiučinění uvést důvody, které jej vedly ke stanovení základní částky ve výši 16 000 Kč za 1 rok řízení.“

se odvolací soud odchýlil od nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2015, č. j. I. ÚS 1599/13, dle něhož i přes to, že stanovení základní částky odpovídá judikatuře a stanovisku (rozmezí 15 000 Kč až 20 000 Kč), je obecný soud povinen alespoň stručně uvést důvody, které jej vedly ke stanovení základní částky na samé dolní hranici rozpětí. Dovolatelka argumentuje, že odůvodnění přiměřenosti částky 16 000 Kč za rok řízení, jež je na spodní hranici rozmezí, je zcela neakceptovatelné a vybočuje z požadavku na řádné odůvodnění rozhodnutí. Tím spíše, když žalobkyně na tuto vadu výslovně upozorňovala v odvolání a odvolací soud k této námitce nijak nepřihlédl. Jelikož soudy nijak logicky nezdůvodnily, proč vycházely ze základní částky na spodní hranici rozmezí, lze dle ní spatřovat v rozhodnutích prvek libovůle. Obzvláště, když se posuzované řízení vyznačovalo znaky, které svědčí pro stanovení základní částky na horní hranici rozmezí za současného procentuálního zvýšení základní částky po zohlednění kritérií podle ustanovení § 31a OdpŠk.

28. Další otázku

b) „zda je povinností soudu pro účely stanovení základní sazby pro rok řízení a její procentuální modifikaci zohlednit i průtahy v řízení, ke kterým došlo před tím, než se účastník řízení dozvěděl o zahájení řízení, resp. zohlednit celkovou dobu řízení bez ohledu na to, kdy se o řízení účastník dozvěděl.“

považuje dovolatelka za dosud dovolacím soudem neřešenou. Dovolatelka má za to, že Nejvyšší soud se doposud zabýval pouze otázkou, zda poškozenému může vzniknout nemajetková újma za dobu, po kterou nevěděl o existenci řízení, nikoli však otázkou, zda nepřiměřeně dlouhou dobu řízení před okamžikem nabytí vědomosti poškozeného o existenci řízení je třeba zohlednit pro stanovení základní částky na horní hranici rozpětí, či zohlednit jako kritérium pro procentuální zvýšení základní částky. Postup soudu nelze ponechat bez jakéhokoliv významu na přiměřené zadostiučinění, zvláště pokud bylo žalobci tímto postupem v původním řízení značně ztíženo jakkoliv účinně reagovat na žalovaný nárok. S odstupem tak dlouhé doby nebylo možné nashromáždit relevantní důkazy. S ohledem na extrémní délku posuzovaného řízení zapříčiněnou výlučně chováním soudu, a zejména tak zásadním průtahem v úvodu řízení, je modifikace základní částky jejím snížením o 50 % zcela nepřiměřená daným okolnostem případu. Okolnosti věci svědčí pro výklad, že celková doba řízení (nejenom rozhodná doba, po kterou poškozený řízení vnímal) je relevantní kritérium pro stanovení konečné výše odškodnění.

29. Dovolatelka konečně namítá, že otázka

c) „příčinné souvislosti mezi majetkovou škodou spočívající v povinnosti žalobce zaplatit úroky z prodlení a průtahy v řízení na straně soudu“,

má být dovolacím soudem posouzena jinak, než je tomu dosud v jeho rozhodovací praxi. Dovolatelka namítá, že objektivně o své povinnosti k náhradě škody před doručením žaloby nevěděla, neboť takový nárok vůči ní ani jejímu právnímu předchůdci nebyl uplatněn. Nárok byl vůči ní uplatněn v podstatě až doručením žaloby, tedy cca 9 a 1/2 roku od jejího podání. Nebýt nesprávného postupu soudu spočívajícího v jeho nečinnosti v počátku posuzovaného řízení, žalobce by nemusel uhradit úroky z prodlení za dobu bezmála 21 let. Nesprávný postup soudu mu značně ztížil unesení důkazního břemene a měl by být zohledněn.

30. Žalovaná se k dovolání vyjádřila podáním ze dne 2. 6. 2020. Má za to, že dovolatelka nezaložila řádným způsobem přípustnost dovolání. Odůvodnění obou soudů má za precizní. Ohledně nároku na náhradu nemajetkové újmy je podle ní soudy určené datum, od kterého se má počítat délka řízení ve

vztahu k žalobkyni, tj. od 22. 4. 2004, správné. Co do nároku na náhradu škody žalovaná odkazuje na ustálenou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, ze které má vyplývat, že nesprávný úřední postup spočívající v průtazích v řízení není v příčinné souvislosti s újmou, která žalobkyni vznikla v důsledku soudem uložené povinnosti zaplatit úrok z prodlení. Navrhla, aby dovolací soud dovolání odmítl, případně zamítl, a aby jí byla přiznána náhrada nákladů dovolacího řízení.

III. Zastoupení, včasnost a náležitosti dovolání

31. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (viz čl. II bod 2 zákona č. [293/2013](#) Sb. a čl. II bod 2 zákona č. [296/2017](#) Sb.).

32. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř., Nejvyšší soud se proto dále zabýval přípustností dovolání.

IV. Přípustnost dovolání

33. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

34. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

35. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. dovolání podle § 237 o. s. ř. není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení.

36. Dovolání není dle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. přípustné v rozsahu, jímž bylo napadeným rozsudkem odvolacího soudu rozhodnuto o nákladech řízení.

37. Dovolání není přípustné v rozsahu části otázky b), týkající se toho, zda je třeba při stanovování základní částky zadostiučinění za rok nepřiměřeně dlouhého řízení zohlednit i průtahy v řízení, ke kterým došlo před tím, než se účastník řízení dozvěděl o zahájení řízení. Rozsudek odvolacího soudu nepředstavuje jiné řešení, než jakého bylo dosaženo v judikatuře Nejvyššího soudu, pokud odvolací soud k určení základní částky zadostiučinění započítal jen dobu řízení v rozsahu 11 let a 8 měsíců (z 21 let trvajících řízení), po kterou dovolatelka byla v nejistotě ohledně výsledku dotčeného řízení. Nevěděla-li žalovaná o řízení proti ní vedeném, nemohla jí za dobu od jeho zahájení do doby, kdy se o existenci řízení dozvěděla, vzniknout nemajetková újma, a to ani v případě, kdy by již ke dni zjištění existence řízení ze strany žalované bylo dané řízení nepřiměřeně dlouhé (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4336/2010, a zejména rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2952/2014; rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na www.nsoud.cz). Výpočet výše zadostiučinění (tj. i její složka v podobě základní částky) se tedy z povahy věci vztahuje pouze k období existující újmy, a to až na jednu výjimku, při jejímž uplatnění se přihlédne i k úseku řízení běžícího již před tím, než se poškozený o probíhající řízení dozví. Dozvěděl-li se totiž poškozený o řízení až po více než dvou letech jeho průběhu, není již důvod pro

krácení roční náhrady za první dva roky nepřiměřeně dlouhého rozhodného období na polovinu (srov. již zmíněný rozsudek, sp. zn. 30 Cdo 2952/2014). Je to mu tak proto, že uvedené krácení není navázáno na osobu poškozeného či účastníka řízení, ale na řízení samotné.

38. Dovolání není přípustné v rozsahu otázky c), týkající se nároku na náhradu škody, neboť nejen že se odvolací soud neodchýlil při jejím řešení od rozhodovací praxe dovolacího soudu, ale současně dovolací soud neshledal důvod k její navrhované změně. Dovolatelce se ani tvrzením, že nepřiměřenou délkou řízení bylo značně ztíženo unesení důkazního břemene v původním řízení, nepodařilo zvrátit v judikatuře Nejvyššího soudu ustálený závěr, že škoda, která vznikla dlužníku (žalobci) tím, že mu bylo soudem v posuzovaném řízení uloženo zaplatit věřiteli spolu s jistinou žalované částky též úroky z prodlení, je v příčinné souvislosti se skutečností, že nesplnil řádně a včas dluh vůči svému věřiteli, nikoliv s postupem soudu v posuzovaném řízení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 4. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4659/2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1421/2004, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2012, sp. zn. 28 Cdo 3913/2011, a ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 30 Cdo 4273/2017). Nad rámec uvedeného a jen pro ujasnění dovolací soud dodává, že jak vyplynulo ze skutkového zjištění kompenzačního soudu, krajský soud v konečném rozhodnutí (v původním řízení) označil nynější dovolatelku nejen za osobu odpovědnou za tamější škodu vzniklou v době před dotčeným řízením, ale též za osobu, jež byla s plněním náhrady této škody v prodlení již od 1. 1. 1995. Naplnil se tedy předpoklad pro aplikaci výše uvedeného judikaturního závěru, že ohledně škody (v podobě úroků z prodlení) nárokové v kompenzačním řízení šlo o škodu vzniklou v příčinné souvislosti se skutečností, že žalobkyně nesplnila řádně a včas dluh vůči svému věřiteli.

39. Dovolání je však přípustné v rozsahu zbývající části otázky b) týkající se toho, zda je třeba při procentuální modifikaci základní částky zadostiučinění zohlednit i průtahy v řízení, ke kterým došlo před tím, než se účastník řízení dozvěděl o zahájení řízení, neboť ta dosud nebyla vyřešena v rozhodovací praxi dovolacího soudu ve všech souvislostech.

V. Důvodnost dovolání a právní úvahy dovolacího soudu

40. Dovolání je důvodné.

41. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihledne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

42. Ohledně namítané vady spočívající v nepřezkoumatelnosti napadeného rozsudku odvolacího soudu co do stanovení základní částky ve výši 16 000 Kč sice lze přisvědčit dovolatelčině odkazu na náleze Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 1599/13 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na nalus.usoud.cz), ale jen v obecném smyslu, že pokud rozhodnutí odvolacího soudu obsahuje neúplné a nedostatečné odůvodnění, činí jej to nepřezkoumatelným. V uvedeném nálezu Ústavní soud považoval výklad kritérií dle § 31a odst. 3 OdpŠk, provedený tamním odvolacím soudem (cit.: „není důvod... stanovit jinou výši zadostiučinění“) za extrémní, porušující právo na spravedlivý proces stěžovatelky, tedy shledal důvodnost ústavní stížnosti právě pro zjištěnou „extrémnost“ odůvodnění.

43. Dovolací soud však neshledal v odůvodnění odvolacího soudu dovolatelkou namítanou extrémnost. Dovolací soud již ve svém rozsudku ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 100/2013, vysvětlil, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla

nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly - podle obsahu dovolání - na újmu uplatnění práv dovolatele, což v tomto případě nebyly. Měřítkem toho, zda rozhodnutí je či není přezkoumatelné, totiž nejsou požadavky dovolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozsudku odvolacího soudu (§ 157 odst. 2, § 211 o. s. ř.), ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli v dovolání proti tomuto rozhodnutí náležitě uvést dovolací důvody. Odvolací soud přitom na odvolací námitku reagoval, pokud navýšení základní částky na 16 000 Kč shledal odpovídajícím celkové délce (relevantní části) řízení. Je tedy zřejmé, že stanovení vyšší částky než 15 000 Kč v rámci rozpětí 15 000 - 20 000 Kč vázal právě na případy délky řízení hodnocené jako extrémní, čemuž i odpovídá uplatněný dovolací důvod, že odvolací soud nezohlednil i dobu řízení, kdy nynější žalobkyně o posuzovaném řízení nevěděla.

44. Podle § 13 OdpŠk stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě (odstavec 1). Právo na náhradu škody má ten, jemuž byla nesprávným úředním postupem způsobena škoda (odstavec 2).

45. Podle § 31a odst. 3 OdpŠk v případech, kdy nemajetková újma vznikla nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí nebo § 22 odst. 1 věty druhé a třetí, přihlédne se při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění rovněž ke konkrétním okolnostem případu, zejména k a) celkové délce řízení, b) složitosti řízení, c) jednání poškozeného, kterým přispěl k průtahům v řízení, a k tomu, zda využil dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení, d) postupu orgánů veřejné moci během řízení a e) významu předmětu řízení pro poškozeného.

46. Již ve stanovisku Nejvyšší soud konstatoval, že při posuzování přiměřenosti délky řízení je nutno vzít v úvahu dvě (začasto protichůdné) složky práva na spravedlivý proces, totiž právo účastníka, aby jeho věc byla projednána a rozhodnuta v přiměřené době a zároveň obecný požadavek, aby v řízení bylo postupováno v souladu s právními předpisy a byla zajištěna spravedlivá ochrana práv účastníka. Je třeba přihlížet ke konkrétním okolnostem individuálního případu. Vychází se z kritérií (§ 31a odst. 3 OdpŠk), která jsou obdobným způsobem hodnocena i při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění. Jak vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), je při zvažování přiměřenosti délky řízení nutno vzít v potaz zejména složitost případu, chování poškozeného, jakož i postup příslušných orgánů a dále význam předmětu řízení pro poškozeného (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Apicella, odst. 66). ESLP též zohledňuje počet instancí, které se řešením daného sporu zabývaly. Zmíněná kritéria nejsou jedinými, k nimž může soud při posouzení přiměřenosti délky řízení v konkrétní věci přihlídnout, budou ale zpravidla těmi zásadními.

47. K otázce složitosti řízení Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 23. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 675/2013, uvedl, že: „Jednotlivé důvody složitosti věci je třeba vnímat pro účely posouzení, zda došlo k porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě a popř. i při úvaze o snížení základní částky přiměřeného zadostiučinění, samostatně, neboť každý z nich sám přispívá k prodloužení délky projednávání (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2010, sp. zn. 30 Cdo 2138/2009, jenž je citovaný ve stanovisku)“. Při zvažování významu kritéria složitosti věci zpravidla nebude možno odhlédnout od skutečnosti, jak se na délce řízení projevil postup samotných soudů (kritérium postupu orgánů veřejné moci)“, srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2019, sp. zn. 30 Cdo 379/2018.

48. V rozsudku ze dne 23. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1710/2012, Nejvyšší soud dovodil, že složitost řízení a postup orgánů veřejné moci jsou dvě odlišná kritéria, která je třeba samostatně hodnotit, a která nelze zaměňovat či je směšovat. Přestože posuzované řízení bylo objektivně složité (rozhodování ve více stupních, zjišťování skutkového stavu prostřednictvím několika znaleckých

posudků) a taková skutečnost odůvodňovala snížení základní částky zadostiučinění, bylo třeba se zabývat zkoumáním postupu orgánů veřejné moci z hlediska podílu pochybení soudů na celkové délce řízení, což by mohlo ve výsledku vést ke zvýšení částky odškodnění.

49. Skutkový i právní závěr soudu prvního stupně o extrémní složitosti přezkoumávaného řízení, který odvolací soud převzal, byl v převážné míře založen současně na povaze škody vzniklé emisemi a na skutečnosti, že v původním řízení bylo zjišťování (dokazování) skutkového stavu ztíženo uplynutím mnoha let od doby, kdy k tvrzené škodě mělo dojít. O složitosti řízení odvolacímu soudu svědčilo i to, že bylo komplikované najít znalce, který by byl schopen posoudit danou problematiku. Odvolací soud konečně převzal i závěry soudu prvního stupně o snížení základní částky zadostiučinění o 30 % z důvodu celkové (tj. procesní, hmotněprávní i skutkové) složitosti věci.

50. Dovolací soud nepřehlédl, že se v původním řízení podle skutkového zjištění kompenzačního soudu vyskytoval průtah delší než 9 roků, a to ode dne podání žaloby do dne doručení výzvy původní žalobkyni k zaplacení soudního poplatku. Lze sice přisvědčit odvolacímu soudu, že v době tohoto průtahu dovolatelce ještě nevznikala újma, neboť se o předmětném řízení dozvěděla až po jeho odeznění, ale nelze již přisvědčit jeho závěru, že uvedený průtah nemá žádný odraz v procentuální modifikaci základní výše zadostiučinění na základě kritéria složitosti řízení.

51. Z odůvodnění napadeného rozsudku (resp. rozsudku soudu prvního stupně, jehož hodnocení průběhu řízení však nedoznalo ze strany odvolacího soudu změny) je zcela zřetelné, že si kompenzační soudy byly vědomy obtížného zajišťování důkazních prostředků, kterému čelily soudy v původním řízení při zjišťování existence či výše případné škody na lesních porostech, a to z důvodu časového odstupu probíhajícího soudního řízení od tehdejších událostí (vzniku škody). Je přitom obecnou zkušeností, že lze nalézt vztah mezi plynutím času a rostoucí obtížností při získávání věrohodných důkazů o minulých přírodních (i společenských) jevech. Vypracování znaleckého posudku v takových záležitostech je vždy pohledem do minulosti a soudy si této skutečnosti musí být vědomy alespoň do té míry, aby byly schopny naplnit smysl § 6 o. s. ř. Z něj vyplývá, že v řízení postupuje soud předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná, a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny.

52. Pro potřeby kompenzačního řízení (tedy i stanovení výše zadostiučinění) je tak nutno zohlednit i nečinnost soudu, byť předcházela posuzované relevantní části řízení (po doručení žaloby tehdejší žalované), jež se stala příčinou pozdějších komplikací při provádění dokazování, zvláště jsou-li tyto komplikace hodnoceny v rámci kritéria složitosti řízení. Takovou nečinností se totiž z povahy věci adekvátně tomu komplikuje i (v čase opožděný) následný výkon znalecké činnosti. Tato specifická nečinnost soudu při ustanovování znalce (znaleckého ústavu), jež je v rozporu se smyslem § 6 o. s. ř., se tak zásadně může stát průtahem jdoucím k tíži orgánu veřejné moci.

53. Kompenzační soudy neměly pochybnost o tom, že v původním řízení existoval průtah v délce 9 let a současně zjistily, že právě tento průtah (resp. tomu převážně odpovídající časová prodleva) byl zásadní skutečností, jež objektivně ztížila dokazování již tak složité věci. Lze tak stěží souhlasit s jejich závěry, kterými dovolatelce bez dalšího v podstatě přičetly k tíži (ponižením základní částky zadostiučinění o 30 %) důsledky skutečnosti, že se soudy se značnými obtížemi, které řízení dále prodloužily, zabývaly zadáváním znaleckých posudků až po více než devíti letech od podání žaloby.

54. Dovolací soud uzavírá, že výše definovanou nečinnost soudu (průtah), jež se v podstatě stala příčinou (jednou z podstatných příčin) budoucí složitosti věci (stran dokazování), je nutno zohlednit v rámci kritéria postupu orgánu veřejné moci [§ 31a odst. 3 písm. d) OdpŠk], byť k nečinnosti soudu došlo v čase předcházejícím rozhodné době, tj. době vzniku nemajetkové újmy poškozeného, neboť jsou to až důsledky této nečinnosti, co charakterizuje její význam (účinek) z hlediska složitosti věci.

Tato nečinnost soudu by přitom měla být zohledněna právě do té míry, jak se následně podílela i na prodloužení odškodňované části řízení ve vztahu k tehdejší žalované (nynější žalobkyni).

55. Pokud odvolací soud při aplikaci kritéria složitosti věci nezohlednil, že objektivní obtížnost dokazování (prostřednictvím znaleckých posudků) byla zapříčiněna zejména 9letým prodlením na straně orgánu veřejné moci, a nadto dospěl v daných okolnostech k závěru, že zjištěná složitost věci jde k tíži poškozené, neboť tuto složitost věci kvantifikoval ponížením základní částky zadostiučinění, tj. v neprospěch poškozené, je jeho právní posouzení věci nesprávné.

56. Jelikož je rozhodnutí odvolacího soudu ve věci nároku na náhradu nemajetkové újmy co do právního posouzení kritéria postupu orgánů veřejné moci nesprávné a tato nesprávnost se projevuje i v rozhodnutí soudu prvního stupně, postupoval dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. a napadený rozsudek odvolacího soudu, jakož i rozsudek soudu prvního stupně, v části týkající se nároku na náhradu nemajetkové újmy, jakož i závislých nákladových výroků zrušil a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Ve zbývajícím rozsahu, nároku na náhradu škody, pak dovolací soud dovolání jako nepřípustné podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

57. V dalším řízení soud prvního stupně znovu posoudí kritérium postupu orgánu veřejné moci v intencích shora uvedených závěrů, tedy především z toho hlediska, jak se postup soudu (jeho nečinnost), byť v době předcházející doručení žaloby tehdejší žalované (nynější žalobkyni), odrazil v celkové délce (posuzované části) řízení, a dojde-li k závěru, že se tato nečinnost soudu skrze dobu, které uplynula od okamžiku vzniku prokazovaných skutečností, následně projevila zvýšenou složitostí řízení při provádění dokazování (jinak zohledněné v rámci kritéria složitosti řízení), neopomene tuto nečinnost soudu zohlednit i při stanovení výše zadostiučinění. Pokud vyvstane potřeba, zajistí si i další skutková zjištění.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)